

Костючков С.К.

к. політ. н., доцент

Херсонський державний університет

**ФІЛОСОФСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОСВІТИ, ЯК СОЦІАЛЬНОГО
ІНСТИТУТУ ВІДТВОРЕННЯ ПЕВНОГО ТИПУ ЛЮДСЬКОЇ
СУБ'ЄКТИВНОСТІ**

Побудова правової, високотехнологічної держави й формування розвиненого, солідарного громадянського суспільства – нагальне завдання для усіх країн пострадянського простору, зокрема – для України. Його реалізація потребує консолідації усіх прогресивних сил, а поліформатна, технологізована й наукомістка за змістом, відкрита, транснаціональна й інтегруюча за формою, духовно орієнтована, екологічна й гуманістична по природі, освіта – надійне підґрунтя для прогресуючого розвитку даного процесу. Держава виходить із того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості.

Українська національна система освіти має забезпечувати формування особистості, котра усвідомлює свою єдність з українським народом, європейською цивілізацією, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурного розвитку, є підготовленою до життєвих проблем в умовах динамічного, конкурентного, взаємозалежного соціуму.

Управління формуванням знання в сучасних умовах постає як важлива соціальна функція держави, що визначає стратегічні цілі в сфері освіти, адекватні вимогам сьогодення, не обмежуючи при цьому процесів самоорганізації, самоуправління та взаємодії в структурах громадянського суспільства, орієнтованих на вдосконалення системи освіти, зокрема вищої. Гуманістичний підхід в освіті, здійснюваний у руслі філософської концепції антропоцентризму, передбачає концентрацію уваги на індивідуальності

людини, її особистості, а також спрямування на свідомий розвиток самостійного критичного мислення членів суспільства, які усвідомлюють, що подальший розвиток усіх сфер життя соціуму неможливий без вирішення цілого спектру політичних, економічних, морально-духовних проблем. У найбільш загальному вигляді їх можна сформулювати такими положеннями:

- як оптимізувати освітній простір у напрямі збереження, підтримки й розвитку людської індивідуальності, актуалізуючи при цьому необхідну узгодженість зусиль держави, громадянських колективів та конкретних особистостей на основі співпадання результуючого вектора;

- яким чином реформувати систему освіти, щоб навчальні заклади стали істинною школою демократії для молоді країни й забезпечували умови для перспективної реалізації громадянами господарських, соціальних і політичних ініціатив;

- як перетворити потреби людини з матеріально-прагматичних на духовно - гуманістичні;

- що необхідно зробити для формування в суспільстві потреби в кожній особистості та створення умов реалізації цією людиною свого морального, інтелектуального й духовного потенціалу;

- з чого починати рух до національного (загальнонародного) ідеалу, враховуючи при цьому різновекторність суспільних інтенцій та мультикультуралізм сучасного соціуму;

- якими шляхами, базуючись на ідеях і принципах філософського енергетизму, вдосконалювати дію механізму енергообміну між людиною, природою й суспільством, який забезпечує усвідомлення людиною відповідальності за сучасний та майбутній стан оточуючого середовища.

На думку вітчизняного філософа Г. Берегової, освіта як соціальний інститут повинна мати свій «смісловий стрижень», зумовлений зростанням ролі особистості в інформаційному суспільстві. Таким смисловим стрижнем вищої освіти в Україні дослідниця визначає етичну спрямованість особистості, продиктовану вимогами самого життя, що вимагає виховання молоді в дусі

високої моральності, відповідальності за долю країни й людства, її природо- й культуровідповідальності [1].

У світовій системі освіти повинні відбуватися (і вже відбуваються) кардинальні зміни, глибина та обсяг яких зумовлюється трансформацією нової освітньої парадигми як дієвої моделі, адекватної тенденціям розвитку глобалізованого, інформаційного суспільства. Глобалізм, який є по суті абсолютизацією, навіть – сакралізацією процесів світової універсалізації, стандартизації, уніфікації та інтеграції, передбачає (й імпліцитно виправдовує) ігнорування прагнень різних держав і народів до збереження власної ідентичності та імплантацію в суспільне життя адвентивних цінностей. Саме дана обставина, на нашу думку, зумовлює, як один із стратегічних напрямів реформування системи освіти, максималізацію застосування критичного виміру культурно-освітньої реальності.

Переорієнтація сучасної освіти, зокрема вищої, на формування критичного мислення свідчить про перехід від класичної до постнекласичної парадигми освіти, яка зосереджує увагу на культивуванні мудрості та її застосуванні у практиці, житті. В інформаційному суспільстві бракує не інформації, а мудрості, як її використати максимально продуктивно. В освіті, зокрема вищій, відбувається «зміщення основного акценту із засвоєння обсягу інформації на розвиток самостійного, критично-рефлексійного мислення у навчанні та розв'язанні завдань, навичок роботи з інформацією» [2, с.24].

У процесі глобалізації система освіти переходить на якісно новий етап – стадію міжнародної інтеграції, котра поступово розвивається до рівня інтернаціоналізації національних освітніх систем. Початок нового тисячоліття було ознаменовано тим, що провідні світові держави почали процес докорінного реформування системи освіти, зокрема, вищої. У дев'яностих роках ХХ та на початку ХХІ століття освіта починає розглядатись як стратегічно важлива сфера суспільного життя, оскільки потужність будь-якої країни зумовлюється ампліфікацією, перш за усе, системи освіти.

У розвинених країнах національна система освіти ще з кінця вісімдесятих років XX століття розглядається як найважливіша складова, що визначає розквіт, безпеку і майбутнє країни, як стратегічно важлива сфера суспільного буття, як основний фактор розвитку, формування й зміцнення інтелектуального потенціалу нації, її самостійності та конкурентоспроможності на міжнародній арені. Також призначення освіти вже в період її становлення полягало в організації систематизування і методології передачі комплексу знань наступним генераціям. У своїй єдності та нерозривності ці конвергентні напрями – систематизація знань і методологія їх передачі і засвоєння – імпліцитно формують смислоутворюючий тренд освітньої системи.

У різні історичні періоди розвитку цивілізації зазначені складові елементи освітнього процесу піддавалися модифікації, корекції, модернізації, але ніколи не виключались з його процесуально-функціональної цілісності. Аналіз розвитку системи освіти на різних етапах її розвитку дає змогу виокремити в її змісті загальне і особливе. Загальним у даному випадку виступає насамперед той факт, що усі цивілізації минулих і сучасних епох уособлювали й уособлюють себе як джерело і продукт суспільного розвитку, що забезпечує континуальність інформаційного процесу.

Початок нового тисячоліття було ознаменовано актуалізацією суспільства знання, головною функцією якого – випереджаючий розвиток пізнавальних якостей особистості, модернізація освітніх систем, зростання інтелектуального потенціалу суспільства. Вказаний період активізував певний комплекс проблем освітньої діяльності, вирішення яких можливе тільки за умов наявності науково-обґрунтованої бази філософської методології та відповідного арсеналу інструментів наукового пізнання. В даний час існує безліч методологій, концепцій і підходів до аналізу різних рівнів, сторін, напрямів і граней освітньої системи в цілому як самостійної підсистеми культури, цивілізації, суспільства. Філософські дослідження в даній галузі можна умовно поділити на два розділи:

1. Філософія освіти, покликана розкрити філософські засади освіти як соціокультурного феномена, її функції як соціального інституту відтворення певного типу людської суб'єктивності.

2. Філософські проблеми педагогічної діяльності, в яких, у свою чергу, можна виділити два рівні: а) метатеорія, що слугує підґрунтям розробки методології педагогіки, на основі якої в подальшому здійснюється аналіз проблем фундаментальної педагогіки та проектуються засоби їх концептуально-діяльнісного вирішення; б) теоретико-методологічні засади обґрунтування конкретних педагогічних феноменів і видів освітньої практики.

Формування нових філософських ідей в сфері освіти зумовлені не тільки внутрішніми проблемами і протиріччями освітньої системи, але, ширше – масштабними трансформаціями в культурному житті суспільства, змінами його інтелектуального стану, модернізацією моделей соціальної взаємодії з урахуванням нових цивілізаційних викликів. Політика міжнародних відносин в умовах нового тисячоліття характеризується широким практичним впровадженням концепції апроксимації, сутність якої в симпліфікації – спрощенні важкозрозумілого, контамінованого, орієнтації на мінімізацію витрат, зокрема, в культурно-освітній сфері.

Означені проблеми і тенденції дають підстави зробити висновки про те, що система освіти й виховання, зокрема, у філософському аспекті, має на меті формування нової особистості та іншого, відмінного від нинішнього, образу світу.

Література:

1. Берегова Г. Д. Світоглядно-формуючий потенціал філософського знання у вищій аграрній освіті України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософ. наук: 09.00.10 / Г. Д. Берегова. – К, 2013. – 40с.

2. Фрейре П. Формування критичної свідомості / П. Фрейре. – К.: Юніверс, 2003. – 176 с.

